

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) kaitsekorda ja tsoneeringut.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Rakvere linnas.

Ala võeti esimest korda riikliku kaitse alla Vabariigi Valitsuse 27. jaanuari 1939. a otsusega. Kaitsekord kinnitati Eesti NSV Ministrite Nõukogu 10. juuni 1959. a määrusega nr 49 „Riikliku kaitse alla võetud vabariiklikku tähtsusega omavate parkide kaitse korraldamise eeskirja kinnitamisest”. Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 1999. a määrusega nr 407 „Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” nimetati ala Rakvere tammiku maastikukaitsealaks.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitsekorda ja tsoneeringut. Muudatus on vajalik, et viia kaitsekord vastavusse tegelike loodusväärtustega ja kehtivate õigusaktidega.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Liggi Namm (tel 325 8404, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee), eksperdi hinnangu on andnud Andres Tõnisson, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada pinnavormi, maastikuilmet, bioloogilist mitmekesisust ning parkmetsailmelist Rakvere tammikut ja sealset laialehist metsa. Lisaks on kaitse-eesmärk kaitsta kaitsealust liiki tammepässikut (*Inonotus dryophilus*) ja selle elupaiku.

Vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või

rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse alla võtmise eeldused on ohustatus, haruldus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Maastikukaitseala asub Rakvere oosi ühel osal, mis on järsunõlvaline, kuid pealt suhteliselt tasase reljeefiga. Iseloomulik on metsane maastikuilme. Suurem osa kaitsealast on kaetud 160–230 aasta vanuse tammikuga. Tammiku rikkalik põõsarinne ja eriliigiline puurinne on hea elupaik paljudele liikidele. Tegemist on ainulaadse metsatukaga põhjamaises linnamaastikus.

Tammepässik on vanadel tammedel kasvav torikseen, mille üheaastased viljakehad moodustuvad harva. Liik kuulub II kaitsekategooriasse. Rakvere tammikus asub teadaolevalt Eesti ainus ajakohaste ja täpsete andmetega tammepässiku leiukoht, mistõttu on alal oluline teaduslik väärtus. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tammepässik eriti ohustatud liik, mida ohustavad metsahooldustööd, lageraie ja puuliikide osakaalu muutumine metsades.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taimeliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatava katusliigi ja selle elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liigi ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliigi omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud kooslus ja liik, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatav katusliik ja koosluse alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Lisaks tammepässikule on Rakvere tammiku maastikukaitsealal registreeritud II kaitsekategooria liigi varjuluste (*Bromus benekenii*) ning III kaitsekategooria liikide võõthuul-sõrmkäpa (*Dactylorhiza fuchsii*), hariliku kopsusambliku (*Lobaria pulmonaria*) ja pruunika pesajuure (*Neottia nidus-avis*) leiukohad. Varjuluste üksikud isendid leidis ühest kohast 1997. ja 2004. aastal botaanik Ülle Kukk. Hiljem on liiki mitu korda otsimas käidud, kuid pole leitud. Neid liike ei ole kaitse-eesmärgiks seatud. Nende korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Maastikukaitsealale lisab ajaloolis-kultuurilist väärtust paekivimüüri ümbritsetud Saksa sõdurite kalmistu, kuhu on maetud ka Saksa poolel võidelnud eestlasi. Lisaks on kaitseala maastik oma eriilmeliste osadega (haljasalana hooldatud „Okaskrooni” ümbrus, istutatud noorem mets ja vana loodusemetsailmeline ala) esteetiliselt väärtuslik piirkond linnakeskkonnas.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Rakvere tammik on kaitse all 1939. aastast. Alal on säilinud rohkem kui paarisaja aasta vanuste puudega tammik, mis on koos teiste laialehiste liikide ja põõsarindega paljudele putukatele, lindudele, seentele, sammaldele ja samblikele oluline elupaik linnas. Tammikus kasvavad ka kaitsealused, haruldased ja ohustatud liigid. Seepärast on oluline hoida Rakvere tammikut jätkuvalt kaitse all.

Kõige väärtuslikum vanade puudega tammik on umbes 20 ha (80% kaitseala kogupindalast) suurune ala, kus on registreeritud kaitsealuste liikide leiukohad. Kaitse-eesmärgiks oleva II kaitsekategooria liigi tammepässiku kasvukohti on alal kaks. Üks neist asub kaitseala kesk- ja teine lõunaosas. Esimest korda registreeriti tammepässiku leiukohad 2004. aastal, kui liigi leidis mükoloog Erast Parmasto. Kaitseala keskosa kasvukohast on liiki leitud ka 2009. (üks vana viljakeha, inventeerijad Kuulo Kalamees ja Indrek Sell) ja 2014. aasta (kaks viljakeha, inventeerijad Katrin Jürgens, Ege Jüris ja Indrek Sell) välitöödel. Lõunapoolses kasvukohas pole tammepässikut hiljem leitud, kuid see ei tähenda, et liik oleks hävinud, sest tammepässik ei moodusta viljakehi igal aastal.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüüp on maastikukaitseala, sest peamine kaitse-eesmärk on oosi ja seal kasvava laialehise metsa kaitse. Hoiuala kaitsekord ei ole alale piisav, sest sellele ei koostata kaitse-eeskirja, mis on erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitserižiimi täpsustamiseks vajalik. Samuti ei võimalda hoiuala kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajalike piirangute rakendamist. Vastavalt LKS § 28 lõikele 1 on maastikukaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Seega sobib Rakvere tammikus rakendada kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Püsielupaik ei sobi kaitseala tüübiks, sest seal kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Rakvere tammiku maastikukaitseala pindala on 24,5 ha. Suurem osa kaitsealast on munitsipaalmaa, vaid 0,2 ha on eramaa ja 0,6 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Võrreldes varasema kaitsekorruga suureneb kaitseala pindala 1,4 ha võrra. Olulisem suurenemine toimub kaitseala põhjaosas, kus piir on viidud katastriüksuse piirini. Sellega arvatakse kaitsealasse ühtse metsamassiivi ääreala, millel on varem kaitse all olnud metsaga sarnane looduskaitsealine väärtus. Varasem piir jooksis läbi metsa ja polnud looduses tuvastatav.

Varasema kaitsekorra järgi kuulub kogu maastikukaitseala sihtkaitsevõõndisse. Tammiku nooremast ja kohati väga tugevasti hooldatud osast on moodustatud piiranguvõõnd. Kogu

sihtkaitsevööndi maa (19,8 ha) on munitsipaalmaa. Piiranguvööndi 4,7 ha-st on eramaa 0,2 ha, munitsipaalmaa 3,9 ha ja jätkuvalt riigi omandis olev maa 0,6 ha.

Kaitseala lääne- ja lõunaosas kulgeb välispiir mööda teeäärt. Teed jäävad kaitsealast välja. Mäekalda tänava otsast keerab piir läände ja kulgeb mööda katastriüksuse Palermo mets (66301:023:0390) piiri nii kaitseala ida- kui ka põhjaosas.

Rakvere tammiku sihtkaitsevööndi pindala on 19,8 ha. Piir kattub suures osas välispiiriga. Sihtkaitsevööndis asub kaitsealuste liikide leiukohtadega vana tammik. Sihtkaitsevööndist on välja arvatud 4,7 ha suurune **Rakvere tammiku piiranguvöönd**, mis paikneb kahes lahustükis. Piiranguvööndisse jäävad tugevasti hooldatud tiheda teedevõrgustiku ja küüditatutele pühendatud mälestussambaga piirkond kaitseala põhjaosas, õuema kinnistud keskosas ning istutatud noorte tammede ja võõrliikidega alad lõuna- ja põhjaosas. Põhjapoolse lahustüki piir kulgeb kolmes küljes mööda teeradade äärt (rajad jäävad piiranguvööndisse) ja põhjapiir kattub välispiiriga. Lõunapoolse lahustüki piir kulgeb mööda kinnistupiire, raja äärt (rada jääb piiranguvööndisse) ja Tammiku tänava äärt nii, et tee kogu kaitseala läbiv osa jääb piiranguvööndisse.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusega (Andres Tõnisson, 2010) ning kaitsealal asuvate loodusväärtuste kaitse vajadusega.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32, edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaitseala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele üheks (hooldatavaks) sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevööndi režiim on rakendatud vanade tammede ja kaitsealuste liikide leiukohtadega metsa kaitseks. Piiranguvööndisse jääb õueala, kalmistu, ausamba ümbruse haljasala ja noor istutatud metsaosa, kus on laiad, osaliselt kruusa- või puiduhakkega kaetud rajad, mis on kaitsealal kõige intensiivsemalt kasutusel.

Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse-eeskirja kehtestamise tõttu tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 1999. a määrus nr 407 „Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Kaitse-eeskiri ei reguleeri maaparandussüsteemide hoiutöid ja veerežiimi taastamist, sest kaitsealal puuduvad maaparandussüsteemid ja märgalad. Samuti ei reguleerita jahipidamist, sest vastavalt jahiseaduse § 3 lõike 2 punktile 1 ei kuulu jahimaa hulka planeeringuga määratud linna, alevi ja aleviku ning küla selgelt piiritletav kompaktses asustusega ala, samuti puhke- ja virgestusala, kus ohutu jahipidamine ei ole võimalik. Samuti ei reguleerita jahiulukite lisasöötmist.

Kalapüüki, veekogude veetaseme muutmist, ujuvvahendiga sõitmist ning pilliroo ja adru varumist kaitse-eeskiri ei reguleeri, sest kaitsealal puuduvad veekogud. Samuti ei reguleerita poollooduslike koosluste hooldamist, sest ka neid kaitsealal ei ole.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud õuemaal. Eramaal telkimisel peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 35 sätestatud. Väljaspool õuemaad ei ole telkimine lubatud. Lõkke tegemine väljaspool õuemaad on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Piirang aitab vältida metsakoosluse ja kaitsealuste liikide kasvukohtade tahtmatut kahjustamist.

Kaitsealal on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Tee mõiste tuleneb ehitusseadustikust. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 nimetatud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud ka selliste suusaradade sissesõitmisel ja hooldamisel, mis on kaitseala valitsejaga kooskõlastatud. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja jalgrattaga sõitmine väljaspool radu kahjustab järskude oosinõlvade pinnast ja põhjustab erosiooni. Kaitseala läbib tihe radade võrgustik, mis katab täielikult jalgrattaga sõidu vajaduse.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba või rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi. Need piirangud tulenevad LKS § 14 lõikest 1.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Rakvere tammiku sihtkaitsevöönd, mille kaitse-eesmärk on pinnavormi, laialehise metsakoosluse, bioloogilise mitmekesisuse ning tammepässiku ja selle elupaikade kaitse. Sihtkaitsevööndis asub tammiku vanem osa ja kaitsealuste (sh kaitse-eesmärgiks seatud) liikide kasvukohad.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse ja kooli spordiürituse korraldamine ettevalmistatud radadel. Rakvere tammiku suusa- ja jooksuradu kasutavad linna koolid kehalise kasvatus tundide ja spordipäevade läbiviimiseks. Sellised ettevõtmised ei vaja kaitseala valitseja kooskõlastust ka juhul, kui osalejaid on rohkem kui 50. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Suuremad ja olulisema mõjuga üritused, mida kaitsealal korraldatakse, on ratta- ja jooksuvõistlused. Kaitseala valitseja saab nõusoleku andmisel seada tingimusi, mille täitmine tagab kaitseväärtuste säilimise. Sihtkaitsevöönd on kaitseala looduslikum osa, kus külastajate massiline viibimine võib kahjustada vööndi kaitse-eesmärgi saavutamist. Näiteks võib tahtmatult saada kahjustatud kaitsealuse liigi kasvukoht või põhjustatakse korduvalt või rohkearvuliselt järsust nõlvast üles-alla liikudes pinnase erosiooni. Seetõttu piiratakse sihtkaitsevööndis rahvaürituste korraldamist ja suunatakse inimesed olemasolevatele radadele, kus on võimalik korraldada rahvaüritusi, ilma et loodusele tekiks suuremat kahju.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kaitsealal võib olla vajalik eemaldada võsa, millega soodustatakse tammede looduslikku uuendust, ja raiuda väärtuslike laialehiste puude võradesse kasvavaid puid. Samuti võib tekkida vajadus puu, millel kasvab tammepässik vm kaitsealune liik, võra hoolduslõikuseks või toestamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Tootmisotstarbeta rajatiseks on näiteks loodushariduse eesmärgil paigaldatavad infotahvlid, külastajaid suunavad viidad, trepid ja

pingid. Sihtkaitsevööndisse on keelatud püstitada rajatisi, mis ei ole seotud kaitse-eesmärgi täitmise, sest tegemist on väärtusliku metsaalaga. Kaitsealale pole vaja rajada uusi radu, sest olemas on tihe radade võrgustik. Hooned ja õuema on tsoneeritud piiranguvööndisse, seega pole vaja sihtkaitsevööndis lubada hoonete hooldustööd. Rajatiste hooldustööd on lubatud, sest vööndis asub palju radu, mida aktiivselt kasutatakse sportimisel jm vaba aja veetmisel.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgil, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Sihtkaitsevööndis on keelatud loodusvarade kasutamine, välja arvatud § 5 lõikes 1 lubatud tegevused. Keeld on kooskõlas LKS § 30 lõike 2 punktiga 2. Loodusvarade kasutamine kahjustaks vana tammikut ja kaitsealuste liikide kasvukohti.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Rakvere tammiku piiranguvöönd, mille kaitse-eesmärk on pinnavormi, maastikuilme ja bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Piiranguvööndis tuleb eelkõige vältida tegevusi, mis takistavad maastikuilme ja bioloogilise mitmekesisuse säilimist.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirja §-des 6 ja 15 sätestatud erisusi.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Ettevalmistatud kohtades kaitse-eeskirjaga rahvaürituste korraldamist ei reguleerita. Ettevalmistatud kohad on suusa- ja jooksurajad ning represseeritute mälestussamba „Okaskroon” ümbrus sealsete radade ja muruna hooldatavate platsidega. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Suurema rahvaürituse korraldamiseks on vajalik taotleda kaitseala valitsejalt nõusolekut, et kaitseala valitseja saaks ürituse korraldamisele seada tingimusi

rahvahulkade hajutamiseks ja suunamiseks kohtadesse, kus kaitseala kaitseväärtusi ei kahjustata.

Piiranguvööndis on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine lubatud õuemaal. Mujal pole nende kasutamine lubatud, sest see vaesestab elustiku mitmekesisust ja kahjustab ala looduslikku seisundit.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud hoonete püstitamine olemasoleval õuemaal ning rajatiste püstitamine. Piiranguvööndis asub üks hoonestatud kinnistu ja ala läbib Tammiku tänav. Uute hoonete püstitamine hoonestatud kinnistule ei kahjusta kaitseväärtusi.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaitsealal puuduvad liigniisked alad, mistõttu pole maaparandussüsteemide rajamine vajalik. Keelatud on maavara kaevandamine, mis ohustaks pinnavormi ja seal kasvavat metsa.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine on keelatud, sest see vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet. Keelatud on uuendusraie. Piiranguvööndi mets on suhteliselt noor tammik, kus kasvab ka teisi liike (nt mänd, vaher, lehis). Kuna mets on istutatud selleks, et tagada piirkonnas tammiku säilimine ka aastakümnete pärast, pole uuendusraie alale sobilik. Metsa saab seal majandada ja kujundada hooldusraietega. Näiteks võib tekkida vajadus eemaldada leppi või remmelgaid, mis takistavad laialehiste puude kasvu. Samuti võib tulevikus osutada vajalikuks okaspuu loodusliku uuenduse raie.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, sest see kahjustab pinnast ja põhjustab oosi nõlvadel erosiooni. Samas võib kaitseala valitseja anda loa puidu kokku- ja väljaveoks ka külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

Rakvere tammiku maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 17. mail – 3. juunil 2016. a Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontoris ning Rakvere Linnavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta avaldati 17. mail 2016. a ajalehes Postimees ning 19. mail 2016. a kohalikus lehes Virumaa Teataja. Samasisuline teade avaldati 16. mail 2016. a väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Vastavalt LKS § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti teade kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele e-kirjaga (sh Rakvere Linnavalitsus). E-kirjad saadeti ka Lääne-Viru Maavalitsusele ja Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa büroole. Kuna eraomanikult ei tulnud tagasisidet teate kättesaamisest, saadeti vastav kiri ka tähtitud kirjana paber kandjal. Omniva tagastas saatjale tähtitud kirja hoiutähtaja möödumise tõttu. Seepärast avaldati eramaaomaniku teavitamiseks lisakuulutus 7. juulil 2016. a ajalehes Postimees, milles anti eelnõu täiendus- ja parandusettepanekuteks lisa aega 1. augustini 2016. a.

Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 15. juunil 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontori saalis, kus osales koos Keskkonnaameti töötajatega kümme inimest. Avaliku väljapaneku jooksul tegi Rakvere Linnavalitsus ettepaneku eelnõujärgse piiri muutmiseks. Ettepanek ütles,

et Rakvere linna üldplaneering näeb ette kergliiklustee rajamist Õie tänava idapoolsesse serva ning Rakvere tammiku maastikukaitseala läbivale peateele. Lisaks on plaanis rajada kergliiklustee Tammiku tänava läänepoolsesse serva. Tee täpne asukoht, mõõtmed jm tehnilised näitajad ei ole teada, selle rajamine on arengukava tasemel. Tehti ettepanek nihutada kaitseala piire Õie tänava poolt 3,5 m ja Tammiku tänava poolt 4 m teest eemale. Teise variandina pakkus linnavalitsus muuta need alad piiranguvööndiks. Samuti arvati, et kaitseala põhjapoolne välispiir võiks kulgeda sirgjooneliselt idast läände.

Keskkonnaamet ei arvestanud piirimuutmisettepanekuid. Arvestades terviklikkust, loodusväärtusi (vanad pärnad, reljeef) ja piiri kulgemise üheselt mõistetavust ei ole võimalik eelnõujärgset piiri muuta. Kuna kergliiklustee rajamine olemasoleva tee laiendusena ja selle hooldamine on kaitsekorra järgi võimalik, pole piirimuutmine vajalik.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini kaitsta linnakeskkonnas haruldast vana tammikut ja sealseid liike.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Rakvere tammik on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist, ei laekunud. Looduskatseseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Varem sihtkaitsevööndis olnud hoonestatud eramaakinnistu (0,2 ha) arvatakse piiranguvööndisse. Vastavalt maamaksuseadusele on kaitseala sihtkaitsevööndi maa maamaksust vabastatud ja piiranguvööndis makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 suureneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu umbes 20 eurot aastas.

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kuna sihtkaitsevööndis asuva munitsipaalmaa katastriüksusest jääb kaitsealale vaid umbes veerand, ei vasta see maa riigi omandamise kriteeriumitele. Eramaa asub piiranguvööndis. Seega ei kaasne määruse jõustumisega lisakulutusi maa riigile omandamisel.

Kaitsealal puuduvad poollooduslikud kooslused ja tegemist pole Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga, mistõttu ei kaasne määruse jõustumisega vastavate toetuse maksmise kulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister